

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ

УДК 343.431:316.334.5

DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v3.2025.16>

А. В. Боровик

orcid.org/0000-0003-1834-404X

доктор юридичних наук, доцент,

віце-президент з наукової роботи

Науково-дослідного інституту публічного права

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ВИМІР ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Постановка проблеми. Торгівля людьми є одним із найдавніших соціально-правових явищ, яке в різних формах існувало протягом усієї історії людства – невольницькі ринки античних держав, работоргівля в середньовіччі, колоніальний період та транснаціональні мережі работоргівлі XIX ст. свідчать про стійкий характер цього явища. Проте в умовах глобалізації XXI ст. торгівля людьми набула нових масштабів і форм, перетворившись на серйозну загрозу як для жертв торгівлі людьми, так і для безпеки суспільств і держав у цілому.

Актуальність дослідження соціально-правового виміру торгівлі людьми обумовлена декількома чинниками: по-перше, у сучасних умовах загострення міжнародних конфліктів, зокрема російсько-української війни, спостерігається значне зростання масштабів примусової міграції та переміщення вразливих груп населення, що суттєво підвищує ризики їх незаконної експлуатації; по-друге, глобальні виклики, пов'язані з економічними кризами, змінами клімату, соціальною нерівністю та корупцією, створюють сприятливе середовище для розвитку транснаціональної організованої злочинності та торгівлі людьми.

Історичний контекст розвитку торгівлі людьми свідчить, що попри формальну ліквідацію рабства у XIX ст. (зокрема через прийняття міжнародних актів, таких як Брюссельський загальний акт 1890 року про боротьбу з рабством та работоргівлею, 1890 р.), сам феномен торгівлі людьми не зник, а трансформувався, пристосовуючись до нових соціально-економічних умов. Зокрема, сьогодні він охоплює не лише сексуальну експлуатацію та примусову працю, але має нові форми, такі як примусова злочинність, примусове жебрацтво, вилучення органів, залучення до участі у збройних конфліктах та ін. Статистичні дані підтверджують високу актуальність проблеми: лише у 2022 році кількість виявлених жертв торгівлі людьми у світі сягнула 69 627 осіб, що на 25% більше, ніж у допандемічний період. Особливу тривогу викликає зростання кількості дітей серед жертв (до 38%)

та зростання масштабів торгівлі людьми у регіонах, які постраждали від міграційних криз [1]. В українських реаліях проблема торгівлі людьми є надзвичайно гострою. За даними офіційної статистики, у 2024 році в Україні було зафіксовано понад 100 випадків кримінальних правопорушень, пов'язаних із торгівлею людьми, а серед потерпілих були як дорослі чоловіки і жінки, так і діти, оскільки військовий конфлікт значно підвищив вразливість населення, спричинивши зростання числа потенційних жертв [2].

Отже, дослідження соціально-правового виміру торгівлі людьми є необхідним як для розуміння природи цього явища у сучасних умовах, так і для розроблення ефективних механізмів його запобігання та протидії на національному і міжнародному рівнях.

Мета статті. Метою даного дослідження є комплексний аналіз соціально-правового виміру торгівлі людьми через вивчення її правового регулювання, соціальних передумов, основних тенденцій розвитку та сучасного стану на національному й міжнародному рівнях.

Аналіз останніх досліджень. Дослідження проблеми торгівлі людьми у сучасній науковій літературі засвідчує, що останнім часом спостерігається зростання інтересу дослідників до цього явища у контексті глобалізаційних процесів, міграційних криз, воєнних конфліктів та транснаціональної організованої злочинності. Значну увагу торгівлі людьми приділяють міжнародні організації, зокрема Управління ООН з наркотиків та злочинності, Міжнародна організація з міграції (МОМ), Європол, а також численні національні органи, серед яких Міністерство соціальної політики України та Офіс Генерального прокурора України. Основні висновки про сучасний стан торгівлі людьми ґрунтуються на аналізі таких документів, як Глобальний звіт ООН про торгівлю людьми (2022 р.), Звіт про торгівлю людьми в Україні (2023), а також національних статистичних даних щодо кримінальних правопорушень за статтею 149 Кримінального кодексу України.

Окрім того, у дослідженні враховано результати національного опитування, проведеного агенцією Info Sapiens за підтримки Представництва МОМ в Україні, що відображає рівень обізнаності українського населення про ризики торгівлі людьми та готовність приймати ризиковані пропозиції працевлаштування [3]. Таким чином, дослідження спирається на поєднання аналізу нормативно-правових джерел та емпіричних даних аналітичних звітів, що дозволяє розкрити проблему торгівлі людьми як комплексного соціально-правового явища у сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Аналіз даних, представлених у Глобальному звіті про торгівлю людьми [1] Управління ООН з наркотиків та злочинності, свідчить про різке зростання масштабів торгівлі людьми у світі за останні роки. Зокрема, серед ключових статистичних показників можна відмітити наступні: загальна кількість виявлених жертв торгівлі людьми у 2022 р. становила 69 627 осіб, що на 25% більше порівняно з допандемійним 2019 р.; розподіл жертв за віком і статтю полягає у наступному: дорослі жінки – 39%, дорослі чоловіки – 23%, частка дітей – 38%, з них дівчата – 22%, хлопці – 16%; формою експлуатації жертв торгівлі людьми стали сексуальна експлуатація (60%), примусова праця, жебрацтво та втягнення у злочинну діяльність; регіональний розподіл відображає те, що найбільша частка жертв припадала на регіон Африки на південь від Сахари (26% від загальної кількості), значне зростання кількості виявлених випадків спостерігалось також у Північній Америці та регіонах Західної та Південної Європи, що частково пов'язано зі значними міграційними процесами [1]. Крім того, у звіті відзначається, що стрімке зростання кількості жертв пов'язане як із покращенням систем виявлення, так і з реальним збільшенням обсягів торгівлі людьми на тлі збройних конфліктів, кліматичних катастроф і глобальних криз [3].

За статистичними показниками Офісу Генерального прокурора кількість обліковано кримінальних правопорушень в Україні за статтею 149 КК України «Торгівля людьми» у 2021 р. склало – 232 випадків, у 2022 р. – 133, у 2023 р. – 147, у 2024 р. – 105 [4]. Так, за даними Мінсоцполітики у 2024 р. 119 громадян постраждали від торгівлі людьми, з них 65 чоловіків, 44 жінки та 10 дітей. Формами торгівлі людьми стали: сексуальна експлуатація (13 випадків), трудова експлуатація (8 випадків), жебрацтво (7 випадків), втягнення у злочинну діяльність (3 випадки), продаж дитини (1 випадок), використання у збройному конфлікті (17 випадків), інші форми торгівлі людьми (70 випадків) [2].

Серед міжнародних нормативно-правових актів, що містять визначення поняття «торгівля людьми» слід відмітити Протокол щодо попере-

дження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності (Палермський протокол, 2010 р.), у п. «а» ст. 3 якого визначено, що «торгівля людьми» означає здійснювані з метою експлуатації вербування, перевезення, передачу, приховування або одержання людей шляхом загрози силою або її застосування або інших форм примусу, викрадення, шахрайства, обману, зловживання владою або уразливістю положення, або шляхом підкупу, у вигляді платежів або вигод, для одержання згоди особи, яка контролює іншу особу. Експлуатація включає, як мінімум, експлуатацію проституції інших осіб або інші форми сексуальної експлуатації, примусову працю або послуги, рабство або звичаї, подібні з рабством, підневільний стан або вилучення органів» [6]. Конвенція Ради Європи про боротьбу з торгівлею людьми (2005 р.) фактично дублює формулювання Палермського протоколу з уточненнями у сфері захисту прав людини та робить особливий акцент на захисті потерпілих осіб і гарантуванні їм допомоги та підтримки навіть без співпраці з правоохоронними органами [7]. Слід зауважити, що на міжнародному рівні поняття «торгівля людьми» сформульоване уніфіковано і ґрунтується на трьох основних елементах: 1) дії (вербування, перевезення, передача, приховування, одержання); 2) засоби (сила, погроза, викрадення, обман, зловживання владою чи уразливим станом); 3) мета експлуатації (сексуальна, трудова, рабство, підневільний стан, вилучення органів). Міжнародні акти надають особливого значення саме захисту жертв, а не тільки переслідуванню винних, що в свою чергу вплинуло і на українське законодавство [14, с. 650].

Нормативно-правове визначення поняття «торгівля людьми» міститься у ряді нормативно-правових актів. Зокрема, Закон України «Про протидію торгівлі людьми» від 20 вересня 2011 р. № 3739-VI, який є ключовим нормативно-правовим актом та «визначає організаційно-правові засади протидії торгівлі людьми, гарантуючи гендерну рівність, основні напрями державної політики та засади міжнародного співробітництва у цій сфері, повноваження органів виконавчої влади, порядок встановлення статусу осіб, які постраждали від торгівлі людьми, та порядок надання допомоги таким особам» [8] містить наступне визначення даного поняття «торгівля людьми – здійснення незаконної угоди, об'єктом якої є людина, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, у тому числі сексуальної, з використанням обману, шахрайства, шантажу, уразливого стану людини або із застосуванням чи погрозою застосування насильства,

з використанням службового становища або матеріальної чи іншої залежності від іншої особи, що відповідно до Кримінального кодексу України визнаються злочином» [8]. У статті 149 КК України торгівля людьми визначається, як «торгівля людиною, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням примусу, викрадення, обману, шантажу, матеріальної чи іншої залежності потерпілого, його уразливого стану або підкупу третьої особи, яка контролює потерпілого, для отримання згоди на його експлуатацію» [9].

Порівняльний аналіз наведених визначень свідчить, що обидва акти відображають спільні базові елементи змісту поняття торгівлі людьми, а саме: наявність дій щодо особи (вербування, переміщення, передача, переховування або одержання), мета експлуатації людини, засоби вчинення таких дій (обман, примус, шантаж, використання уразливого стану, викрадення тощо). Водночас, визначення, наведене в Законі України «Про протидію торгівлі людьми», має дещо ширший соціально-правовий контекст, акцентуючи увагу на використанні службового становища та матеріальної залежності жертв торгівлі людьми, тоді як у КК України акцентовано увагу на кримінально-правових аспектах діяння, включаючи підкуп третіх осіб для отримання контролю над потерпілим. Таким чином, нормативно-правові акти України комплексно охоплюють як правові, так і організаційні аспекти протидії торгівлі людьми, відображаючи багатогранність цього соціально-правового явища [15, с. 134].

Слід зауважити, що торгівля людьми є складним соціальним явищем, що виникає під впливом широкого кола взаємопов'язаних чинників. Зокрема, серед основних причин розвитку цього явища можна виділити: 1) економічні фактори (безробіття, нерівність у доступі до ресурсів і економічних можливостей, скрутне матеріальне становище); 2) соціально-політичні чинники (збройні конфлікти, політична нестабільність, порушення прав людини та слабкість правових інститутів); 3) міграційні процеси, які обумовлені масовими переміщеннями осіб унаслідок воєн, природних катастроф чи економічних криз; 4) кліматичні зміни та катастрофи, екстремальні погодні явища і деградація навколишнього середовища, які призводять до примусової міграції, створюючи додаткові умови для торгівлі людьми; 5) недосконалість правових механізмів та корупція, зокрема, наявність прогалин у законодавстві, слабкий контроль за дотриманням прав людини та корумпованість окремих посадових осіб. Так, за результатами національного дослідження агенції Info Sapiens на замовлення Представництва Міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні за фінансової під-

тримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) за період з 2019 р. по 2023 р. майже 49 000 українців зазнали ризику, пов'язаного із торгівлею людьми. Згідно із результатами дослідження 29% респондентів виявили готовність прийняти ризиковану пропозицію роботи за кордоном або в іншому населеному пункті України, серед них: 17% готові працювати без офіційного оформлення трудових відносин; 13% за кордоном та 9% в Україні готові працювати без змоги вільно залишити робоче місце та у замкнених на час роботи приміщеннях; 2% за кордоном та 2% в Україні готові добровільно віддати роботодавцю мобільний телефон або інші особисті речі на період працевлаштування; 1% за кордоном та 3% в Україні віддали би роботодавцю свій паспорт на весь термін виконання робіт без офіційного оформлення трудових відносин. Ці дані свідчать про високий рівень вразливості населення до потенційної експлуатації в т.ч. в умовах збройного конфлікту, та підкреслюють необхідність посилення превентивних заходів щодо запобігання торгівлі людьми [10].

Торгівля людьми, як особливо небезпечна злочинна діяльність, призводить до низки серйозних негативних наслідків у різних сферах суспільного життя. Як зауважують О. Краєвська та Н. Лукач «Щорічно мільйони людей у світі стають жертвами відкритої та прихованої торгівлі. Торгівля людьми охопила сьогодні всі регіони та країни, загрожуючи їхній безпеці, що змушує говорити про неї як про глобальну проблему XXI ст. Це новий виклик, який постав перед людством як наслідок глобалізації» [11, с. 82].

Зокрема, у соціальній сфері відбувається деградація людської гідності, руйнування сімейних зв'язків, поширення соціальної ізоляції та маргіналізація постраждалих осіб, в економічному вимірі торгівля людьми спричиняє втрати для національної економіки через поширення тіньової зайнятості, недоотримання податкових надходжень та збільшення державних витрат на реабілітацію жертв. У правовій сфері дана діяльність сприяє зміцненню організованої злочинності, підриває довіру до правоохоронних органів та судової системи, політичні наслідки торгівлі людьми проявляються у погіршенні міжнародного іміджу держави, зростанні внутрішньої нестабільності та послабленні інституційної спроможності державної влади [16, с. 44].

Торгівля людьми є грубим порушенням принципу рівної гідності всіх людей та нівелює засади верховенства права. Так, принцип рівної гідності кожної людини, закріплений на конституційному рівні у національному законодавстві (зокрема, ст. 21 Конституції України визначає, що «усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах» [12]), так і міжнародними актами, (наприклад, у ст. 7 Загальної декларації прав людини 1948 р.,

зазначено, що «всі люди рівні перед законом і мають право, без будь-якої різниці, на рівний їх захист законом» [13]) виходить із того, що всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах. Торгівля людьми ставить жертву в становище об'єкта, який підлягає купівлі-продажу, використанню та експлуатації, фактично заперечуючи її людську сутність та цінність, такий злочин перетворює особу на «товар», що є прямим запереченням невід'ємної гідності людини. Крім того, торгівля людьми нівелює принцип верховенства права, який передбачає, що всі особи та органи влади зобов'язані діяти в межах закону і з повагою до основоположних прав людини, адже у практиці торгівлі людьми домінує беззаконня: жертви позбавляються доступу до правосуддя, зазнають примусу, насильства, утримуються у неволі без можливості захистити свої права, а безкарність організаторів і посередників у торгівлі людьми підриває авторитет державних інституцій та знижує довіру громадян до системи правосуддя. В т.ч. торгівля людьми порушує низку конституційних прав закріплених в Конституції України, зокрема, право на життя (стаття 27), право на повагу до гідності людини (стаття 28), право на свободу та особисту недоторканність (стаття 29), право на свободу пересування та вільний вибір місця проживання (стаття 33), право на працю та вільний вибір виду діяльності (стаття 43), право на охорону здоров'я (стаття 49), право на недоторканність приватного і сімейного життя (стаття 32), право на освіту (стаття 53), право на судовий захист (стаття 55) та ін. [12].

Аналіз «Звіту про торгівлю людьми за 2023 рік: Україна» Офісу моніторингу та боротьби з торгівлею людьми дозволяє визначити наступні ключові тенденції в цій сфері: у зв'язку із російсько-українською війною значно підвищилася вразливість окремих соціальних груп в сфері торгівлі людьми (жінок, дітей без супроводу дорослих та евакуйовані з установ опіки, ВПО, біженців); домінуючими формами торгівлі людьми є трудова та сексуальна експлуатація, непоодинокими випадками є примушення жертв до участі у збройному конфлікті; країнами-призначення для громадян України – жертв торгівлі людьми є країни ЄС, рф, Китай та країни Близького Сходу; незважаючи на наявність відповідного законодавства, зафіксовано скорочення кількості розслідувань та обвинувальних вироків у справах, пов'язаних із торгівлею людьми, а більшість засуджених отримують умовні терміни, що негативно впливає на превентивну функцію покарання; відмічається негативний вплив корупції на розслідування та притягнення до відповідальності високопосадовців, причетних до фактів торгівлі людьми; посилення міжнародного співробітництва у сфері протидії торгівлі людьми, збільшення фінансування

заходів протидії та активізація інформаційно-просвітницьких кампаній, орієнтованих на вразливі групи населення [10].

Отже, торгівля людьми не лише завдає неправної шкоди окремим особам, а й підриває основи демократичного правопорядку, суперечить фундаментальним цінностям гуманізму, рівності та правової держави.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє зробити низку важливих висновків щодо соціально-правового виміру торгівлі людьми. По-перше, торгівля людьми є одним із найгрубіших порушень прав людини, яке з історичних форм рабства трансформувалося у сучасне глобальне явище, що охоплює примусову працю, сексуальну експлуатацію, примусову злочинність, жебрацтво та інші форми експлуатації, а в умовах глобалізації та сучасних кризових викликів масштаби торгівлі людьми постійно зростають. По-друге, аналіз міжнародних та національних нормативно-правових актів свідчить про уніфікованість базових елементів визначення торгівлі людьми: наявність дій, засобів і мети експлуатації, при цьому міжнародні документи, такі як Палермський протокол та Конвенція Ради Європи про боротьбу з торгівлею людьми, акцентують увагу на необхідності захисту жертв, що знайшло відображення і в українському законодавстві. По-третє, соціальні передумови торгівлі людьми, такі як збройні конфлікти, економічна нерівність, міграційні процеси та кліматичні зміни, значною мірою сприяють поширенню цього явища, окрему тривогу викликають тенденції щодо зростання вразливості дітей та осіб, що переміщуються у пошуках безпеки в умовах російсько-української війни. По-четверте, статистичні дані свідчать про стійку тенденцію до збільшення кількості постраждалих, зокрема серед дітей і чоловіків, що свідчить про зміну традиційного профілю жертв торгівлі людьми. Водночас виявлені недоліки у кримінальному переслідуванні та протидії цьому явищу, зокрема низький рівень вироків і вплив корупційних факторів.

Отже, ефективна боротьба з торгівлею людьми вимагає комплексного підходу, що поєднує правові, соціальні, економічні й освітні заходи, спрямовані на запобігання цьому явищу, захист і реабілітацію потерпілих, а також притягнення винних до відповідальності. Особливого значення набуває розвиток міжнародного співробітництва та імплементація міжнародних стандартів захисту прав людини в національні правові системи.

Література

1. Global report on trafficking in persons 2024: UN Office on Drugs and Crime. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/4069246?v=pdf> (дата звернення: 17.03.2025)

2. Мінсоцполітики: 3 початку 2024 року 119 громадян постраждали від торгівлі людьми. Урядовий портал: Єдиний веб-портал органів виконавчої влади в Україні. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minsotspolityky-z-pochatku-2024-roku-119-hromadian-postrazhdaly-vid-torhivli-liudmy> (дата звернення: 08.03.2025)

3. UNODC global report on human trafficking: 25 per cent increase of detected victims and more children being exploited. URL: <https://unric.org/en/unodc-global-report-on-human-trafficking-25-per-cent-increase-of-detected-victims-and-more-children-being-exploited/> (дата звернення: 18.03.2025)

4. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. Офіційна веб-сторінка Офісу Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareystrovanii-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> (дата звернення: 14.03.2025)

5. Інспекція праці інформує: Статистика щодо ризиків, пов'язаних з торгівлею людьми. Східне міжрегіональне управління Державної служби України з питань праці. URL: <https://smu.dsp.gov.ua/news/inspektsiia-pratsi-informuiie-statystyka-shchodo-ryzykiv-pov-iazanykh-z-torhivleiu-liudmy/> (дата звернення: 12.03.2025)

6. Протокол щодо попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності: ООН від 15.11.2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_791#Text (дата звернення: 14.03.2025)

7. Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми: Рада Європи від 16.05.2005р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_858#Text (дата звернення: 09.03.2025)

8. Про протидію торгівлі людьми: Закон України від 20.09.2011 р. № 3739-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3739-17#Text> (дата звернення: 18.03.2025)

9. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n942> (дата звернення: 15.03.2025)

10. Звіт про торгівлю людьми за 2023 рік: Україна Офісу моніторингу та боротьби з торгівлею людьми. URL: https://ua.usembassy.gov/wp-content/uploads/sites/151/2023_TIPR_UKR.pdf (дата звернення: 11.03.2025)

11. Краєвська О. Лукач Н. Міжнародний досвід протидії глобальній проблемі торгівлі людьми. *Вісник Львівського університету. Серія міжнародних відносини*. 2015. Випуск 37, Ч. 3. С. 83–89. URL: <https://intrel.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/09/173-479-1-PB.pdf> (дата звернення: 11.03.2025)

12. Конституція України від 28.06.1996 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#n4247>

13. Загальна декларація прав людини: ООН від 10.12.1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015?find=1&text=%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D1%96#w1_1 (дата звернення: 28.03.2025)

14. Шкута О.О. Дізнавач як суб'єкт запобігання насильницьким кримінальним правопорушенням. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 5/2024 С. 649–652. http://lsej.org.ua/5_2024/164.pdf

15. Свинаренко Ю.П. Шкута О.О. Нормативно-правове регулювання взаємодії оперативних підрозділів з органами дізнання та досудового слідства. *Правові новели* № 22 Т. 3/2024 С. 131–136. http://legalnovels.in.ua/journal/22-3_2024/23.pdf

16. Свинаренко Ю.П. Шкута О.О. Особливості взаємодії оперативних підрозділів з органами дізнання та досудового слідства. *Держава та регіони. Серія: Право*, 2024 р., № 1 (83) том 2 С. 42–46. http://law.stateandregions.zp.ua/archive/1-2_2024/9.pdf

Анотація

Боровик А. В. Соціально-правовий вимір торгівлі людьми. – Стаття.

У статті здійснено комплексний аналіз соціально-правового виміру торгівлі людьми як одного з найгостріших порушень прав людини у сучасних умовах глобалізації, міжнародних конфліктів та міграційних криз.

Визначено основні соціально-економічні, політичні та правові передумови поширення торгівлі людьми, серед яких особливу увагу приділено наслідкам збройних конфліктів, економічної нерівності, змінам клімату та міграційним процесам. Підкреслено, що торгівля людьми є багатофакторним явищем, яке виникає на стику порушень економічних, соціальних та правових стандартів, і потребує комплексної відповіді на рівні державної політики та міжнародного співробітництва. У процесі дослідження системно проаналізовано нормативно-правову базу у сфері протидії торгівлі людьми, зокрема, міжнародні акти — Протокол щодо попередження і припинення торгівлі людьми (Палермський протокол, 2000 р.), Конвенцію Ради Європи про боротьбу з торгівлею людьми (2005 р.), а також національні акти України — Закон України «Про протидію торгівлі людьми» та положення статті 149 КК України. Зауважено на уніфікованості основних елементів визначення поняття «торгівля людьми» у міжнародному та національному праві, а також виявлено певні акценти, притаманні національній правовій традиції.

Проаналізовано статистичні дані щодо динаміки торгівлі людьми у світі та в Україні. Зокрема, зауважено зростання кількості виявлених жертв на 25% у 2022 році порівняно з допандемічним 2019 р., а також підкреслено збільшення частки дітей серед постраждалих до 38%. Визначено, що в Україні спостерігається зниження кількості розслідуваних кримінальних правопорушень за статтею 149 КК України, що свідчить про необхідність посилення заходів боротьби з цим явищем, особливо в умовах російсько-української війни та зростання кількості біженців і внутрішньо переміщених осіб. Окрему увагу приділено аналізу сучасних тенденцій торгівлі людьми, серед яких виділено домінування трудової та сексуальної експлуатації, поширення примусової участі у збройних конфліктах, а також розширення географії торгівлі людьми за рахунок нових регіонів міграції. У статті підкреслено важливість комплексного підходу до вирішення проблеми торгівлі людьми, який має включати правові, соціальні, економічні та інформаційно-просвітницькі заходи. Визначено, що лише поєднання превентивних дій, ефективного правозастосування та міжнародної координації здатне зменшити масштаби цього явища і забезпечити належний рівень захисту прав людини у сучасних умовах.

Ключові слова: торгівля людьми, соціально-правовий вимір, права людини, сексуальна експлуатація,

примусова праця, міжнародне право, протидія торгівлі людьми, нормативно-правові акти, захист жертв, міграційні процеси, організована злочинність.

Summary

Borovyk A. V. The socio-legal dimension of human trafficking. – Article.

The article conducted a comprehensive analysis of the social and legal dimension of trafficking in human beings as one of the most acute human rights violations in the current conditions of globalization, international conflicts and migration crises.

The main socio-economic, political and legal prerequisites for the spread of trafficking in human beings are identified, among which special attention is paid to the consequences of armed conflicts, economic inequality, climate change and migration processes. It is emphasized that human trafficking is a multifactorial phenomenon that arises at the intersection of violations of economic, social and legal standards, and requires a comprehensive answer at the level of state policy and international cooperation. In the process of research systematically analyzes the legal framework in the field of combating trafficking in human beings, in particular, international acts-a protocol on the prevention and termination of trafficking in human beings (Palerm Protocol, 2000), the Council of Europe Convention on the Combating Trafficking in Human Beings (2005), as well as national acts of Ukraine. The uniformity of the basic elements of the definition of “trafficking in human beings” in international and national law is noted, as well as certain accents inherent in the national legal tradition are revealed.

Statistics on the dynamics of human trafficking in the world and in Ukraine are analyzed. In particular, the increase in the number of casualties revealed by 25% in 2022 compared to the pre – Pandemic 2019, and emphasized the increase in the proportion of children among the victims of up to 38%. It is determined that in Ukraine there is a decrease in the number of criminal offenses under Article 149 of the Criminal Code of Ukraine, which indicates the need to strengthen measures to combat this phenomenon, especially in the conditions of the Russian-Ukrainian war and an increase in the number of refugees and internally displaced persons. Particular attention is paid to the analysis of current tendencies of trafficking in human beings, including the dominance of labor and sexual exploitation, the spread of compulsory participation in armed conflicts, as well as the expansion of geography of trafficking in human beings at the expense of new regions of migration. The article emphasizes the importance of a comprehensive approach to solving the problem of trafficking in human beings, which should include legal, social, economic and information and educational activities. It is determined that only a combination of preventive actions, effective enforcement and international coordination can reduce the scale of this phenomenon and ensure an adequate level of human rights protection in modern conditions.

Key words: trafficking in human beings, social and legal dimension, human rights, sexual exploitation, forced labor, international law, counteraction to human trafficking, normative legal acts, victims protection, migration processes, organized crime.